Sosiaali- ja terveysvaliokunta LAUSUNTO

3.5.2016

Liperin kunta

LAUSUNTO HE 60/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista sekä varhaiskasvatuslain 13 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Linperin kunnassa on ollut neljä vuotta käytössä tuntiperusteinen maksujärjestelmä. Järjestelmää on kehitetty vanhempien kanssa vastaamaan mahdollisimman pitkälle lasten ja perheiden tarpeita. Lisäksi sitä on arvioitu kunnan talouden ja tehokkuuden näkökulmasta. Lausunnossa tuodaan esille Liperin kunnan kokemuksia tuntiperusteisesta maksujärjestelmästä ja niitä verrataan asiakasmaksulakiluonnokseen.

1. Tunteja viikossa/tunteja kuukaudessa

Tuntiperusteisen maksujärjestelmän yksi keskeisistä vaikutuksista on kohdistunut vuorotyötä – tai epäsäännöllistä työaikaa tekeviin perheisiin. Muutoksen vaikutus on heidän kohdallaan ollut kaikista suurin. Vuorotyötä tekevissä perheissä hoidon tarpeen vaihtelu ei tapahdu viikon sisällä, vaan yleensä vaihtelu on neljän-kuuden viikon jaksoissa. Näitä perheitä ei missään tapauksessa palvele järjestelmä, jossa tarkastellaan hoidon tarvetta viikon jaksoissa. Tarkastelujakso tulee ehdottomasti olla tunteja kuukaudessa, tällöin järjestelmä tukisi perheiden tarpeita, vapauttaisi paikkaresurssia sekä tasapainottaisi lasten elämää.

Mikäli lapsen päivittäinen hoitoaika on suhteellisen säännöllinen, tuntiperusteinen maksujärjestelmä vaikuttaa tasaisesti hoitopäiviä lyhentävästi. Monilla vanhemmilla on osa- tai kokopäiviä vapaita, jolloin he esimerkiksi tasaavat ylityötunteja tai pitävät yksittäisiä lomapäiviä. Myös näissä tapauksissa tuntien kokonaistarkastelu kuukausitasolla on toimiva. Vuoden aikana kuukausissa on vaihteleva määrä toimintapäiviä, pitkinä kuukausina voi olla 23 toimintapäivä. Vanhemmat ovat edellä mainituilla järjestelyillä saaneet varaamansa tunnit riittämään. Tuntivarausta ei tehdä pisimpien kuukausien perusteella, vaan vanhemmat tekevät pitkän aikavälin suunnittelua.

Kokemuksemme mukaan viikkotuntimäärä ei tue perheiden vaihtelevaa palvelun tarvetta. Kyseinen lyhyen aikavälin tarkastelu ei mahdollista hoitoaikojen lyhentämistä parhaalla mahdollisella tavalla. Mahdollisimman pitkä seurantajakso on vanhempien näkökulmasta toivottu kehityssuunta. Ruotsin mallin mukainen vuosittainen tuntimäärä olisi erittäin hyvä ja arvioitava vaihtoehto.

Luonnoksessa päivähoitomaksu on määritelty kuukausimaksuksi, mutta tunteja seurattaisiin viikkotasolla. Kyseinen ristiriita hankaloittaisi vanhempien mahdollisuutta seurata tuntien käyttöä. Mikäli käytön seuranta on hankalaa, ylityksiä tuntivarauksiin syntyy helpommin. Kokemuksemme mukaan järjestelmän tulee olla mahdollisimman yksikertainen ja selkeä. Kuukausimaksu ja tuntien määrittely kuukausitasolla ovat selkeä ratkaisu, sekä toteuman seurannan kannalta vanhemmille, että laskutuksen kannalta kunnalle.

2. Maksuluokkien määrä

Maksuluokkia tulee olla mahdollisimman paljon, tällöin perheillä on aidosti valinnan mahdollisuuksia. Kymmenen tunnin lyhennys hoitoajassa kuukaudessa on merkittävä muutos lapsen elämässä. Tuntiperusteinen maksujärjestelmä on poistanut osa- ja kokoaikaisenhoidon käsitteet käytöstä. Myös osapäiväinen ja osaviikkoisen raja on hälventynyt. Perheet suunnittelevat kuukausitasolla hoidontarpeen, jolloin lapsella voi olla pitempiä päiviä, mutta suurella osalla vanhemmista on myös mahdollista lyhentää lapsen hoitopäiviä. Lapsen kokoaikainen ja osaaikainen läsnäolo vaihtelevat todellisen tarpeen mukaan. Tämä vapauttaa huomattavasti perheiden aikataulujen suunnittelua sekä tekevät järjestelmästä joustavan.

Liperissä on menossa päätöksentekoon seuraavat maksuluokat:

Tuntia/kk	Prosenttia kokopäivämaksusta
70 h/kk	24 %
80 h/kk	30 %
90 h/kk	36 %
100 h/kk	42 %
110 h/kk	48 %
120 h/kk	54 %
130 h/kk	60 %
140 h/kk	66 %
150 h/kk	72 %
160 h/kk	78 %
170 h/kk	84 %
180 h/kk	90 %
210 h/pv	100 %

Asiakasmaksulaissa voitaisiin määritellä maksimäärä tunneista, eli paljonko perheillä on oikeus käyttää enimmillään palvelua kuukaudessa. Esimerkiksi Liperissä enimmäismääräksi on määritelty 210 h/kk, josta maksu on 100 %.

Lisäksi laissa määriteltäisiin kuukausittainen tuntiraja palvelun määrästä, johon kaikilla lapsilla olisi oikeus. Kaikki muu jäisi kuntatasolla päätettäväksi, maksuluokkien määrä sekä maksun määräytymisprosentti. Kunnissa on tällä hetkellä käytössä hyvin erilaisia maksujärjestelmiä. Kuntien tulisi olla mahdollista itse määritellä maksuluokat ja hinnoittelu, jotta he voivat ottaa kuntansa aikaisemman järjestelmän vaikutukset huomioon. Tärkeää on, että perheiden vähentäessä palvelun käyttöä, myös maksut pienenevät.

Yksi maksujärjestelmä, jonka sisään olisi rakennettu koko palvelujärjestelmä, tukisi asiakkaiden tasa-arvoista kohtelua, eikä erottelisi liikaa eri perustein palvelua käyttäviä asiakkaita.

Mikäli viikoittaisella tuntimäärittelyllä pyritään yhdenmukaiseen käytäntöön perusopetuksen (oppilaan oikeus saada opetusta viikossa) kanssa, tulisi ymmärtää varhaiskasvatuspalvelun luonteen erilaisuus. Varhaiskasvatuksessa perheen vaikutus palvelun käyttöön on kuitenkin suuri ja tästä johtuen, käyttöä ei voi tarkastella pelkästään lapsen näkökulmasta. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on yksi osa kokonaistarvetta arvioitaessa.

3. Seuranta

Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus reaaliaikaisesti seurata varattuja ja käytettyjä tunteja. Liperin maksujärjestelmässä lapsen poissaolot eivät vähennä käytettävissä olevaa tuntimäärää.

Ainostaan lapsen todellinen läsnäolo vähentää tunteja. Esimerkiksi ennakkoon varattu, mutta käyttämättä jäänyt varaus ei vähennä tuntimäärä. Mahdollisimman yksinkertainen järjestelmä vähentää byrokratiaa ja yksinkertaistaa laskutusprosesseja.

Maksun periminen 11 kuukaudelta ja siihen sidottu poissaolojen määrä tulisi poistaa uudesta laista. Loma-aikojen hyvitysjärjestelmää tulisi kehittää, se kannustaa perheitä miettimään tarkkaan lapsen hoidontarpeen ja varaamaan hoitoa vain todellisen tarpeen mukaan. Näin tehottomat lomakuukaudet on saatu karsittua pois, lapset ovat lomalla, perheiden yhteinen aika on lisääntynyt sekä loma-aikojen järjestelyihin käytetty työaika on vähentynyt.

4. Lapsen varhaiskasvatuksen tarve

Lapsen varhaiskasvatuksen tarpeen määrittelyä tulisi irrottaa lainsäädännöstä ja tuoda lähelle asiakasta. Varhaiskasvatuksen tavoitteet tulee olla määritelty. Jokaisen yksittäisen lapsen varhaiskasvatusoikeus tulee turvata ja tavoitteiden toteutua. Sen lisäksi tarve määräytyisi vanhempien työssäolo- tai opiskeluajasta ja palveluohjauksessa sovitusta lapsen näkökulmasta tavoitteellisen kasvua, oppimista ja kehitystä tukevasta toiminta-ajasta. Tärkeämpää kuin lailla tiukasti määritelty aika, on toiminnan sisältö.

5. Korkein maksu

Mistä tuntimäärästä peritään korkein (100 %) maksu? Liperissä korkein maksu määräytyy 210 h/kk, joka tarkoittaa että lapsi on läsnä miltei joka päivä 10 h. Neljän vuoden aikana kyseisessä maksuluokassa olevien määrä on pudonnut 25 %:sta 15 %.iin. Lisäksi kyseisessä maksuluokassa on vain perheitä joiden maksu on korkein mahdollinen tai 0 €. Kymmenen tunnin yläraja päivittäisessä hoidossa on korkea ja harvoin sille löytyy todellista perustaa.

Liperissä 3.5.2016

Hannele Mikkanen
kunnanjohtaja
hannele.mikkanen@liperi.fi
puh. 0400-139989

Sirkka Korhonen
varhaiskasvatuksen johtaja
sirkka.korhonen@liperi.fi
040-7660940